

Gezegen, kent ve seçim

Total bir yengi veya yenilgi belki hiçbir zaman olmayacak. Göreli bir 'gelişme', göreli bir 'iyileşme veya onarım' için ya da sadece deneyimini çoğaltmak amacıyla olsa bile önümüzdeki sınava kesin bir kararlılıkla hazırlanmak zorundayız.

Akın Atauz

20/05/2023

aatauz@yahoo.com

14 ve 28 Mayıs seçimlerinin sonuçları ve olası sonuçlar, dünyada ve **Türkiye**'deki kentlerin durumu ve geleceği üzerinde yeniden düşünmeyi gerektiriyor. İçinde bulunulan durumun en temel karakteristiğinin belirsizliklerin çok sayıda olması, buna karşılık antroposantrik toplumsal-politik körleşmenin giderek yoğunlaşması ve yaygınlaşması olduğu söylenebilir. "İnsan topluluklarının demografik eğilimleri, kırdaki ve kentte yerleşme ve yaşama biçimleri ile iklim değişikliği, teknolojik gelişmeler, enerji üretim ve kullanım biçimleri ve geleceği biçimlendirebilecek düşüncenin/ ideolojilerin ve tartışmaların kapitalizm/ popülizm/ nasyonalizm ve militarizm arasındaki ilişkilerin sorunları çoğaltacak biçimde gelişiyor olması bütün gezegen/ insanlık için temel kaygı alanıdır" diyebiliriz.

Ancak yukarıdaki genel önerme, Türkiye coğrafyası ve ülkenin içinde bulunduğu moment açısından çok daha fazla geçerli. Türkiye çok kritik ve oldukça kapsamlı, geleceği kurmak bakımından kritik ve stratejik bir seçim yapma durumunda. Eğer yapacağı seçimlerindeki belirsizlik ve bulanıklık, kısa erimli ve bencil çıkarıcılık ve gezegeni

çökertmekte olan ekolojik dengelerdeki kayıpları umursamama hali sürerse ekolojik-kentsel sorun giderek ivmelenecek demektir.

Kentlerin seçimi bekleyen sorunları

Toplumların yapacakları seçimler, ilerisi için taşıdıkları anlamlar bakımın, kazanımlar/ kayıplar ya da durağanlık-belirsizlik türünde sonuçlar üretebilir. Türkiye de böyle bir seçimin eşiğinde ve son derece kutuplaşmış, gerilimli ve öngörülebilirlik açısından puslu ve güvenilmezliklerle dolu bir atmosferde yapıyor/ yapacak seçimlerini. Toplumun niteliksel özellikleri, olgunluğu ya da bazı siyasi yorumcuların söylediği gibi “*Anadolu irfanı*” belirliyor, yaptığı ve yapacağı seçimleri ve sonuçlarını...

Küçük bir yazıya sığabilecek biçimde özetleyecek olursak, Türkiye’deki kırsal ve kentlerin (ama nüfusun giderek artan bölümünün farklı büyüklüklerdeki kentlerde yaşadığını dikkate alacak olursak, kentlerin) karşı karşıya bulunduğu temel sorunlar nelerdir? Bu sorunları, hem yerel toplumlar düzeyinde hem de (teorik olarak yerel toplumlar tarafından demokratik olarak belirlenmiş olması gereken) kent-kamusal yerel yönetimler-işletmeler düzeyinde düşünürsek;

- İklim değişikliği karşısında, kentsel coğrafyanın ve planlamanın gerektirdiği değişimleri; ekolojik, morfolojik, toplumsal-ekonomik ve kültürel olarak anlamış ve içselleştirmiş olma düzeyi,
- Toplumsal kararların üretilmesindeki demokrasinin varlığı ve bu demokrasinin temsili-katılımcı olma özellikleri bakımından işlevselliği,
- İdeolojik ve otoriter baskı rejiminin giderek yadırganmaması, benimsenmesi,
- Hızla gelişen teknolojilerin kentlerde, özellikle üretim, iletişim ve ulaşım alanlarındaki kullanım biçimlerinin, emek süreçleri ve emeğin nitelik ve nicelik olarak konumunu değiştirmesi, buna karşılık giderek endüstrisizleşen ve hizmet-

inşaat vb. alanlarında değişen işbölümünün, kentsel (toplumsal-politik ve mekânsal-morfolojik) etkilerinin üzerinde durulmuyor olması,

- Yerel durum ve sorunlar için üretilen kararlarla ülkesel politikalar arasındaki ilişkilerin, merkezîyetçi ve adem-i merkezîyetçi[1] olma özellikleri bakımından konumlanması,
- Giderek artan bir hızla mülkiyetin ve kentsel rantın özel kişiler elinde birikmesine/ tekelleşmesine yönelik politik baskının, kentlerin bütün ekolojik değerlerini baskılamasına/ yok etmesine varmış olması ve kentsel-toplumsal yaşamın bundan olumsuz etkilemesine rağmen, kentsel demokratik ve katılımcı planlama anlayışının yerine geçmiş/ egemenliğini kurmuş olması,
- Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kimlikleri, din ve mezhep, etnik köken ve anadil, toplumsal sınıf ve gelir bölüşümü gibi temel kategorilerdeki ayrımcılık uygulamalarının radikalleşmesi, ayrımcılıkların ve düşmanlaştırmaların, kent mekanında giderek ayrılmaya/ yalıtıma ve yabancılaşmalara varmış olması,
- Toplumsal kutuplaşmaların giderek artması ve sertleşmesi ve bu durumun (özellikle konut, alış-veriş ve ticaret vb. bakımlarından) kent mekanına yansıması olması,
- Kentsel gündelik yaşamdaki güvenlik kaygısının ve şiddet eğiliminin giderek artıyor olması ve yaşam kalitesi bakımından bunun olumsuz etkilerinin artması,
- Kentsel yerel kültürlerindeki çeşitlenmelerin ve çoğulculuğun, çok kültürlülüğe/ çoğul yaşama özgü toplumsal pratikleri baskılanması ve kent toplumunun giderek tek-tipleştirilmesi veya iktidardaki güç odağının tercihlerine bağlı standartlaştırılması eğiliminin güçlenmesi,
- Kentlerin yerel kimliklerinin, bir yandan dünya popüler kültürünün hızla yayılabildiği teknolojilerle erozyona uğratılması, diğer yandan da “siyasal İslamcı” ideolojik politikalarla baskılanması ve erimesi, “koruma” kültürünün de zayıf ve seçmeci olması nedeniyle, giderek yok olma tehdidi altında olması
- Kentsel kamusal alanlardaki karşılaşmaların ve yüz yüze gerçekleştirilen, yerel ve evrensel kültürel-sanatsal etkinlikler alanın giderek daraltılması, (popüler / popülist alana) indirgenmesi ve şablonlaştırılması,

bakımlarından kentlerin güç durumunda olduğu, üzerinde çalışılması/ politika üretilmesi gereken sorun alanlarıyla yüklü olduğu gibi sonuçlara varabiliriz.

*

Hangi ‘tek adam’?

Gerçi Türkiye’nin önündeki seçim, bir “tek adam” seçimi olacak. Ancak yukarıdaki konuların (ve elbette başka pek çok konunun) bu seçimle, doğrudan veya dolaylı bir biçimde etkilemesi söz konusu. Türkiye kendi seçimiyle ya da yönlendirilmiş/ yanıtılmış seçimiyle onayladığı anayasaya göre tek bir otoritenin yarına dair her şeyi etkileyebilecek iradi kararlar üretmesine olanak sağlıyor.

Kentleri ve kentsel toplumun boğuştuğu sorunların hiç biri kuşkusuz bir “tek adam” rejimiyle çözülemez ama giderek kötüleştirilebilir veya zaten bu tür olumsuz gelişmeler çıkarıcı-kayırmacı yaklaşımlar nedeniyle yeğleniyor olabilir.

Bu nedenle Türkiye, belirsizliklerle dolu, son derece güvenliksiz ve körleşmiş bir ortamda seçim yapmaya hazırlanırken, umutsuzluğa kapılmaksızın, “tam bir başarı”, “net bir çözüm” veya “her şeyi yeniden kurabilmek” vb. türdeki politik programlara uymayacak olsa bile “elde edilebilecekleri elde etmek”, “değiştirilebilecekleri/ değiştirilebildiği kadar değiştirmek” vb. biçiminde tanımlayabileceğimiz, daha minimal bir beklentiye göre çaba gösterebilir.

Total bir yengi veya yenilgi belki hiçbir zaman olmayacak. Göreli bir “gelişme,” göreli bir “iyileşme veya onarım” için olsa bile ya da sadece deneyimini çoğaltmak amacıyla olsa bile sınava kesin bir kararlılıkla hazırlanmak zorundayız.

Böyle bir karar momentinde, karamsarlık veya küskünlük, kullanılamaması gereken bir “lüks” olacaktır.

Hala bir şansımız var.

Bunu iyi kullanmalıyız.

*

[1] “Adem-i merkezîyetçilik” terimi oldukça eski olmakla birlikte, yerine geçebilecek daha iyi ve Türkçe bir terim bulmak oldukça zor. Ancak, “adem” yokluk anlamına geliyor ve adem-i merkezîyetçilik tamlaması da, merkezin yokluğu, tek merkezde toplanmış bir

güç veya karar erkinin olmamasını ifade ediyor. Türkiye kamu yönetimi örgütlenmesinde, hemen hemen yaklaşık bir buçuk yüzyıldır bu sorun üzerinde tartışıyor olmakla birlikte “merkeziyetçilik” yaklaşımı her zaman yeğleniyor ve uygulanıyor.

Akın Atauz